

FÉSÜS LÁSZLÓ

professor emeritus
Debreceni Egyetem ÁOK
Biokémiai és Molekuláris Biológiai Intézet
fesus@med.unideb.hu
orcid.org/0000-0002-3338-2362

KETTESY ALADÁR SZEMÉSZPROFESSZOR, A DEBRECENI TUDOMÁNYEGYETEM 1949–50. TANÉVI RECTOR MAGNIFICUSA

A Debreceni Tudományegyetem rektornak megválasztott, a Vallás és Közoktatási Miniszter által e tisztségében megerősített Kettesy Aladár nyilvános rendes tanár 1949. szeptember 1-én kezdte meg egyéves rektori tevékenységét, amely az egyetemi autonómiát jelentősen korlátozó politikai időszakban is biztosította az intézmény szakmai fejlődését és értékeinek megőrzését. Személyében nehéz történelmi időszakban olyan orvosprofesszor került az egyetem élére, aki mögött negyedszázados szemklinikai igazgatás, nagy szakmai tekintély és egyetemszerte megnyilvánuló bizalom állt. Az addigi, majd a következő évtizedekben töretlenül folytatódó, nemzetközileg elismert klinikai és tudományos munkásságával, lenyűgöző személyiségével a debreceni orvostudomány és az egyetemi közösség legendás alakjává vált.

Kulcsszavak: életpálya, természet, nemzetközi elismertség, klinikai igazgató, rektor, országos politikai fordulat, korlátozott autonómia, természettudományi kar

ALADÁR KETTESY, PROFESSOR OF OPHTHALMOLOGY, THE RECTOR MAGNIFICUS OF THE UNIVERSITY OF DEBRECEN DURING THE ACADEMIC YEAR 1949/50. Full professor Aladar Kettesy, elected to become rector by the University of Debrecen and confirmed in this position by the Minister of Religion and Education, started on September 1st in 1949 his one year rectorship which could ensure professional developments and preserve traditional values of the institution at a time when the autonomy of the university was severely constrained by a sharply changed political system. In the difficult historical circumstances he arrived to the university leadership post as a professor of medicine who chaired the ophthalmology clinic for a quarter of a century, represented outstanding professional authority and enjoyed broadly manifested trust in the institution. His internationally recognized clinical and scientific accomplishments of previous as well as later decades, and his fascinating personality made him a legendary figure of the university community.

Keywords: course of life, ophthalmology, international recognition, clinical director, rector, change in national politics, restricted autonomy, faculty of science

Beérkezett: 2022. 02. 15.
Közlésre elfogadva: 2022. 04. 15.
Copyright GERUNDIUM

Életpálya

Kettesy (eredetileg Kreiker) Aladár 1893. október 10-én született Szegeden. Családja az 1840-es években Morvaországból települt Magyarországra, nagyapja és apja mérnökök voltak, anyja családja pozsonyi származású.¹ Első házasságából két fia született. Egyikük miatt került sor a névváltoztatásra: a fiú a Ludovikára szeretett volna menni, de oda csak magyar nevű hallgatót vettek fel, és 24 éves nagykorúsági korhatár alatt csak apjával együtt magyarosíthatta a nevét, ami a monogram megtartásával és arra utalással, hogy az második név, lett 1939-től Kettesy.² Első felesége 1945-ben hunyt el, második házasságából született fia agrármérnök lett Debrecenben. Unokája Kettesy Andrea Beáta szemész szakorvos, a szemklinikai adjunktusa. Második felesége halála után harmadszorra, 83 éves korában kötött újra házasságot.³

1911-ben Szegeden érettségizett, majd beiratkozott a Budapesti Tudományegyetem Orvosi Karára, ahol a magyar tudomány és orvostudomány kiemelkedő képviselői adtak elő, így Eötvös Loránd fizikus, Entz Géza biológus, Lenhossék Mihály anatómus, Genersich Antal patológus, Bókay Árpád farmakológus, Korányi Sándor belgyógyász, Bókay János gyermekgyógyász, Dollinger Gyula sebész professzorok. A háború megszakította tanulmányait: katonai egészségügyi szolgálatot teljesített egészségügyi altisztként, majd tisztként, 36 hónapot a frontvonalon és 18 hónapot tartalékkórházakban.⁴ A háború után 1918 októberében ismeretlen okból nem a budapesti egyetemre ment vissza, hanem a Pozsonyi Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetemre (ebben szerepet játszhatott édesanyja családjának pozsonyi háttere), ahol 1919 júliusában kapja meg orvosi diplomáját. A Debreceni Királyi Tudományegyetemmel egy időben alapított pozsonyi egyetem fiatal orvoskarán is a kor neves professzoraitól tanulhatott, köztük Heim Pál gyermekgyógyásztól, Mansfeld Géza farmakológustól (akinél abban az időben Szent-Györgyi Albert tanársegéd volt), Herczog Ferenc belgyógyásztól és Imre József szemésztől. Az utóbbi klinikájára nyert díjtalan gyakornoki kinevezést. Miután a csehszlovák kormány a pozsonyi tudományegyetem működését megszüntette, 1919. november 1-től másodorvos a Budapesti Állami Szemkórházban, melyet Blaskovics László professzor vezetett, aki 1921-ben a szemkórház igazgatója mellett a debreceni Szemklinikai igazgatója is lett. Kreiker Aladár ekkor úgy dönt, hogy Debrecenbe jön, ahol megkezdődik 62 éves itteni pályafutása. A fiatal, akkor 28 éves tanársegéd

¹ MÁTYUS László, főszerk., *100 éves a Debreceni Orvostudomány II, Kettesy Aladár* (Debrecen: Debreceni Egyetem Általános Orvostudományi Kar, 2019), 204–205.

² ALBERTH Béla, *Dr. Kettesy Aladár élete és munkássága (1893–1983)*, A Debreceni Orvostudományi Kar (Debrecen: DOTE Rektori Hivatal, 1993), 5.

³ Uo., 5.

⁴ Uo., 5.

már érkezése után irányítja a debreceni Szemklinika napi működését, mivel Blaskovics csak időnként és egyre ritkábban tartózkodott Debrecenben. A debreceni orvoskaron 1923-ban „Szemészet” tárgykörből magántanárrá habilitáltak, 33 éves korában nevezték ki egyetemi nyilvános rendkívüli tanárnak Hóman Bálint m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter 1926-ban kelt levelével⁵ (ekkor lett hivatalosan a klinika igazgatója is), majd 1929-ben nyilvános rendes tanár.¹ Megbecsültségét jól jelzi, hogy már 1925-ben együtt szerepel az Orvostudományi Kar professzorairól készült csoportképen Verzár Frigyes élet- és körélettan, Belák Sándor gyógyszeratan, Kenézy Gyula szülész-nőgyógyász, Szontagh Félix gyermekgyógyász, Neuber Ede bőrgyógyász, Bodnár János orvosi kémia, Wodetzky József orvosi fizika, Huzella Tivadar anatómia, Csiky József belgyógyász, Hüttl Tivadar sebész, Orsós Ferenc kórbonctan, Elischer Gyula radiológia és Benedek László ideggyógyász professzorokkal.⁶

Az 1926-os év más okból is emlékezetes lehetett számára, hiszen ebben az évben készült el a szemklinika tágas, a kor klinikai és oktatási igényeinek mindenben megfelelő épülete saját előadóteremmel. Elkezdődött a debreceni szemészet dinamikus fejlődése, amely a harmincas évek végére széles körű hazai és nemzetközi elismertséget eredményezett.

Ebben az időszakban találta meg a klinikai munka melletti kikapcsolódás számára leginkább megfelelő formáit. Erről későbbi tanítványa és életrajzírója, Alberth Béla (aki őt követően 25 évig volt a szemklinika igazgatója) így ír:⁷

„S amivel foglalkozott, azt mindig igyekezett tudományos alapossággal művelni. Haláláig szeretett sakkozni, tehát szinte lelki kényszert érzett, hogy erről is írjon. Ezt bizonyítja a Vasárnapi Újságban 1936-ban megjelent írása *A sakkjátékos lelki-alkatáról*. Másik kedvenc szórakozása a vadászat volt. [...] Természetes tehát, hogy ebből a témából is tudományos alapossággal megírt cikk jelent meg a Nimród vadászüjságban 1935-ben, *A mozgó vad lövéséről címen*. Szinte szerelmese volt a Hortobágnak, s minden ősszel, mikor megérkeztek a vadlibák százezres tömegei, kiköltözött a pusztára.”

Ezek mellett szeretett a Balatonon vitorlázni, idősebb korában pedig elmélyülten horgászott. Társasági életének rendszeres része volt a professzortársakkal játszott kaláber, bridzs és tarokk.

⁵ „A Kormányzó Úr Ő Főméltósága Budapesten 1926. március hó 20. napján magas elhatározásával előterjesztésemre Tekintetességedet a Debreceni Magyar Királyi Tisza István Tudományegyetem szemészeti tanszékére egyetemi nyilvános, rendkívüli tanárrá kinevezni méltóztatott. Erről Nagyságodat örvendetes tudomásulvétel végett azzal értesítem, hogy illetményeinek kiutalványozása iránt hivatali esküjének kivétele után fogok intézkedni.” Lásd ALBERTH: „Dr. Kettesy Aladár élete...”, Képmelléklet.

⁶ KAPUSZ Nándor és ifj. BARTA János, „V. Az orvostudományi Kar”, in *A Debreceni Egyetem története 1902–2012*, szerk. OROSZ István és ifj. BARTA János, 204–229. (Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó, 2012), 213.

⁷ ALBERTH, „Dr. Kettesy Aladár élete...”, 8.

A II. világháború időszaka a többi klinikához hasonlóan nehézségekkel, de a klinikai ellátás és az oktatás magas színvonala megtartásával telt. Amikor a háborús front elérte Debrecent, a kar professzorainak és hallgatóinak egy része Halléba települt ahol folytatták az orvosképzést, mások Debrecenben maradtak, és voltak, akik Budapesten vészték át az ostromot. Az utóbbiak közé tartozott Kettesy is, aki ezekben a hetekben egy pincében, ahol kis tábori kórház működött, magyar, német, majd orosz és amerikai⁸ sebesülteket operált.

Visszatérése után váratlanul több hónapos meghurcoltatást kellett átélnie. Ennek részleteit Mudrák József történész 2011-ben megjelent írása tárta föl:⁹

„1945. április 6-án a politikai rendőrség letartóztatta és tizenhat napig, majd májusban újabb négy napig őrizetben tartotta. Az akkori igazolóbizottság 1945. július 24-én nem igazolta, és ötévnyi előléptetésből való kizárással büntette. Professzori állásától azért nem fosztották meg (ez az indoklásban is benne van), mert nemzetközi hírv professzor és a népi demokráciának szüksége van rá.”

A történetek háttérében két orvos állt, akik mondvacsinált, alaptalan vádakkal azért akarták ellehetetleníteni Kettesyt hogy megszerezzék a szemklinika igazgatói állását. Az igazolóbizottság 1946. januárban igazolta, de miután a Budapesti Orvosok Szabad Szakszervezete újabb megalapozatlan vádak alapján kérte Kettesy újraigazoltatását, végül a másodfokon eljáró Népbíróság 1946 áprilisában hozott felmentő ítélete zárta le az eljárást.

A gyorsan változó háború utáni világra Kettesy olyan egyéni módon reagált, ahogy addig is reagált mindenre:¹⁰

„Elkezdett azonnal oroszul tanulni és fáradhatatlanul olvasta azokat a könyveket, melyek az új társadalom lényegét akarták megmagyarázni. Ő aki tudományos alapossággal írt a vadászatról, a sakkról s az orvosi rend válságának okairól, hogyan írt volna az egész társadalom előttünk zajló hihetetlen méretű és mélységű válságáról és változásairól? Így jelenik meg 1947-ben a Szociáldemokrata Párt megbízása alapján írt, A Szocializmus dióhéjban című füzeté. Ez az írás azután kiváltotta a jobb- és baloldal dühét, haragját, bosszúságát [...] Pedig semmi egyéb nem volt, mintegy mindenről gondolkodó ember rövid eszmefuttatása az akkor nagyon aktuális kérdésekről.”

Több professzortársához hasonlóan tagja lett a Magyar Dolgozók Pártjának.¹¹

⁸ Leonard Bernhard amerikai katonának a budapesti katonai kórházban nyújtott orvosi segítségét 1945 áprilisában külön levélben köszönte meg Kettesynek Henry G. Simonite Lt. Colonel (United States Military Representation on the Allied Control Commission for Hungary, Debrecen). Mudrák József forrásgyűjtése.

⁹ MUDRÁK József, *Dr. Kettesy Aladár professzor kétszeri meghurcoltatása 1945–46-ban*, Orvosi Hetilap, 2011, 152, 76–77.

¹⁰ ALBERTH, „Dr. Kettesy Aladár élete...”, 10.

¹¹ HUSZÁR Tibor, *A politikai gépezet 1951 tavaszán Magyarországon – Sántha Kálmán ügye (esettanulmány)*, (Budapest: Corvina, Egyetemi Könyvtár, 1998).

Kettesy tekintélye és bölcsessége védte meg kollégáit az ötvenes évek politikai szörnyűségeitől. Az 1956 őszen történeteket Alberth Béla így idézte fel:¹²

„És érkezett 1956. október 23.-a. [...] Éreztük, tudtuk, hogy most valami nagy dolog történik. Szólt nekem, hogy a fiúk csak menjenek az utcára, mi pedig ketten, helyettük is megoperálunk minden beteget. Így is történt. Aztán jött november 4.-ének szomorú reggele. A Debreceni rádióban ő angol, német és francia nyelven fordult a világhoz és kért segítséget a megszállók ellen. Az eredmény mindössze annyi volt, hogy másnap ismét letartóztatták és három napot töltött a rendőrségi fogdában. A negyedik napon egy szovjet ezredes elé került, aki igen udvariasan megkérte, hogy egy világhírű szakember ne lépjen be többé semmiféle pártba és ne foglalkozzon politikával, csak a szakmájával. Ezt természetesen ő boldogan megígérte – és meg is tartotta –, majd szabadon engedték.”

1. kép. A Kettesy Aladárról 1954-ben készült festmény
Ifj. Kovács János festőművész (1890–1957) alkotása, megtekinthető a Debreceni Egyetem
Professzori Klub (Kenézy Villa) egyik termében

¹² ALBERTH, „Dr. Kettesy Aladár élete...”, 18.

A következő évek újra a szemklinika szakmai kiteljesedését hozták, egyre bővülő szakorvosgárdával, a tudományos munka elmélyülésével, a hazai és nemzetközi elismertség folyamatos növekedésével. 1969-ben, 76 éves korában, 43 éves igazgatói korszak után (ez a valaha leghosszabb az orvoskar történetében) ment nyugdíjba. Ekkor a klinikán egy docens, két adjunktus, hat tanársegéd és öt klinikai orvos dolgozott. Időskorára a kancsalság került érdeklődése központjába, széles körű nemzetközi tudományos levelezést folytatott, és kancsal gyerekek százait kezelte.¹³

Szemészeti szakmai munkássága

Kettesy professzor hazai és nemzetközi elismertsége 1963-ban arra készítette a Debreceni Orvostudományi Egyetem vezetését, hogy felvételét javasolta a Magyar Tudományos Akadémia tagjainak sorába.¹⁴ A felterjesztés a következőkben foglalta össze a szemészet három fő területén végzett munkásságát:

„Szemészeti pathohistologia

Trachomás betegek bulbaris kötőhártyáját szövettani metszetekben vizsgálva plasmasejtes beszűrődést és tipikus csomókat talált. A folyamat a pannusnak megfelelően helyezkedett el. Ebből arra következtet, hogy a pannus keletkezési módjára vonatkozóan a per continuitatem álláspont fogadható el.

Elsőként mutatja ki, hogy a xerosis conjunctivae (Bitot-féle folt) szövettani substratum a parakeratosis. Ennek megjelenését praexerotikus elváltozás előzi meg, melynek folyamán a hám fokozatosan elveszti nyálkahártyahám jellegét és beszünteti a kehelysejt-termelést.

További pathohistologiai tanulmányban felállítja a heterotopiás transplantatum fogalmát: helyidegen szövet. Heterotopiás például, a kötőhártyába ültetett szájnyalkahártya vagy bőr. Kimutatja a metszetekben, hogy a kétféle hám soha nem olvad össze egyetlen continuummá. Az így fennmaradt capillaris rést a szervezet granulációs szövetrel zárja el a külvilágtól. Mások ezeket a granulumokat tévesen, trachomás csomónak értelmezték. A heterotopiás állapot lehetőséget nyújt az epithel proliferációjára, ami malignus tumorhoz hasonló képződményt is létrehozhat.

A kötőhártyahám szerkezetéről írt tanulmányában megállapítja, hogy az uralkodó tanítással ellentétben a conjunctiva hámja nem részben henger-, részben laphám, hanem egyöntetűen többrétegű köb- (átmeneti) hám. A sejtek alakja és sormennyisége mechanikus és funkcionális okok szerint változik. A nyugalmi állapotban többrétegű köbhám sejtei helyenként, néha csoportosan, hengeressé válnak, kehelysejteké alakulnak át és kiürülnek. Így termeli a hám a felszínt nedvesen és síkosán tartó nyálkát.

¹³ ALBERTH, „Dr. Kettesy Aladár élete...”, 22.

¹⁴ Uo., 19–22.

Élettani optika

A vörösmentes ívfénylámpa adta lehetőségeket felhasználva, megvizsgálja a szemfenéken keletkező reflexiók morfológiáját, physiologiáját és optikáját.

A legyőzreflexről megállapítja, hogy tölcsérreflex és ép körülmények között is észlelhető. Az érreflexről kimutatja, hogy nem a véroszlopon keletkezik, mint Dimmer után általánosan elfogadták, hanem a membrana limitans internán.

Több szemorvosi diagnosztikai eljárást ismertet. A réslámpa nemcsak az élő szem mikroszkópos vizsgálatára használható, hanem diascleralis átvilágításra, a hemianopiás pupilla-reakció vizsgálatára, a Purkinje-féle érrajzolat felidézésére.

A skiaszkopálás pontosabbá tételére két módosítást ajánl: 1. a távolság betartásához a beteg és az orvos homlokát összekapcsoló szalagot, 2. a cilinderskiaszkopálásnál használt hengeres üvegeken a tengely megjelölését vékony fekete vonallal, amely állandóan figyelhető és az astigmia tengelyével összehasonlítható.

*A tárgylátás lefolyásának tanulmányozása új látástáblák szerkesztéséhez vezetett. Megállapítja, hogy a felismerés folyamatában három szakasz különböztethető meg: elemi észre-
vevés, relatív felismerés és abszolút felismerés.*

*A felismerés a központi idegrendszerbe befutó ingerület azonosítása, valamely emléké-
képpel. A látóélesség mérése a relatív felismerés alapján, a látószöggel történik. Mivel a vi-
szony a kettő között fordított, a látástáblák physiologiailag helyes haladványa csak reciprok-
symmetrikus sor lehet. Gyakorlatilag azonban megfelelő, sőt némely szempontból jobb
a decimális sor, néhány érték közbeiktatásával.*

*Vizsgálat tárgyává tette a látószög és felismerés közötti összefüggést. A jó táblának le-
hetőleg isogonikusnak és isognostikusnak kell lennie. Ezen vizsgálatai alapján szerkesztette
meg decimális látástábláit, melyeket 1954-ben a Szemészszakcsoport elfogadott és szabvá-
nyosításra alkalmasnak tartott. Mint MNOSZ, 1955-ben megjelent. A táblák nemzetközi
szabványosításra is megfelelőnek látszanak.*

*Színlátástani kutatásának célja az ép és tévesztő rendszerek teljesítőképességének mé-
rése. A spektrális és pigmentszín felismerése közötti különbségek tisztázása céljából kor-
szerű színmérés segítségével új műszert (pigmentanomaloskop) szerkesztett, amely bármely
színpárra vonatkozóan lehetővé teszi az anomális quotiens meghatározását; ezenkívül
küszöbértékmérésre is használható. Megállapítja, hogy a spektrális és pigmentszín észlelése
között lényeges az eltérés, aminek oka a spektrális görbék különbözőségében keresendő. Fog-
lalkozik a pseudoisochromatikus táblák szerkesztésével, szűrőképességükkel és chromoptotyp
előállításának lehetőségével; ez a tárgylátáshoz hasonlóan látószöggel (mezőküszöb) méri
a színlátás teljesítőképességét.*

*Több közleménye foglalkozik a myopia genesisének kérdésével. Bevezeti a stabilizáció
fogalmát: a szem fejlődésének lezáródása. Korai stabilizáció hypermetropiát, késői vagy el-
maradt myopiát eredményez. A késés (s így a myopia) oka környezetváltozás. Állatnál ez
a domesticatio, embernél az urbanizáció következménye.*

*Az összetérvő kísérő kancsalság keletkezési módjára és kezelésére vonatkozólag rámutat
arra a körülményre, hogy az újabbkori kutatás figyelmen kívül hagyja Donders tanítását*

a relatív alkalmazkodási szélességről. Ez a kancsalság gyógyításában világviszonylatban hátrányos következményekkel járt. Bemutatja korszerű formába öntve és képletes ábrázolásban a Donders-tant. Szükségesnek tartja a ple- és orthoptikát a Donders-tannal kiegészíteni, amitől a sikeresen gyógyított esetek számának lényeges emelkedését várja.

Szemészeti műtéttan

Több, a gyakorlatban bevált, külföldön is elterjedt, a tan- és kézikönyvekbe átvett műtéti eljárást alkotott. Ezek:

- 1. Intermarginalis plasztika ékalakú szájnyálkahártya- beültetéssel.*
- 2. A blepharochalasis műtéte redőképző varratokkal.*
- 3. Plastica corneae conjunctivalis totalis.*
- 4. Bőráttűtetés irhafelezett lebennyel.*
- 5. Tarsoplastica heges entropium ellen.*
- 6. Diathermia-operáció ablatio retinae ellen lokalisatiós tűkkel.*
- 7. Csarnokhelyreállítás intracapsularis műtét után.*
- 8. Entropium senile műtéte.*
- 9. Entropium infantile műtéte.*
- 10. Glaukoma-ellenes műtéte: cyclanaemisatio.*
- 11. Blepharorrhaphia merőleges varrással.*
- 12. Solaris coagulatio.*
- 13. Új műszer: contrapuctor.*

A többi műtéttani közleménye műtéti eljárások módosításával, javításával, kiértékelésével, javallataival, stb. foglalkozik. Kiemelkedő helyet foglal el műtéttani munkásságában »Eingriffe am Auge« című tankönyve, amely a Blaskovics-Kettesy műtéttani iskola tanításainak teljes összefoglalása és immár három kiadást ért el.»

Mai szóhasználattal innovatív ötletek sokaságát vitte át a szemészeti gyakorlatba. Aberth Béla számos ilyen példát részletesen is említ:¹⁵

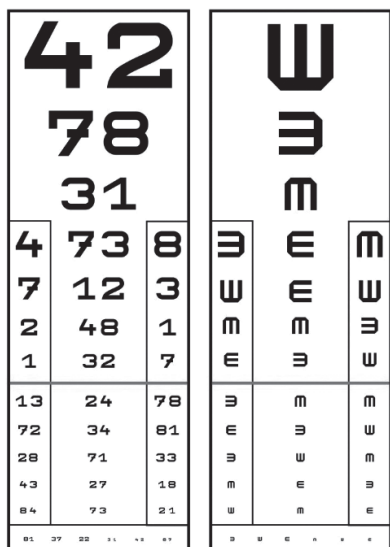
„Az 1848 utáni kialakuló [...] mindenre kiterjedő általános hiány, nehéz helyzetet teremtett a klinikán. De Kettesy professzor ötletgazdagsága itt is segített. Javaslatára alapján nagy számú patkányt fogtunk össze s a patkányfarokból kihúzott inakból kitűnő varróanyagot készítettek, melyek igen jól használhatóak voltak szemészeti műtétek végzésére. Ezt a Biosuturának elnevezett varratot azután még egy évtizedig használtuk rendszeresen és nem is mindig csak szükségből.”
 „1956-ban jelent meg méltán korszakalkotónak nevezhető közleménye a solaris coagulatio-ról.¹⁶ Nyáron, ragyogó napsütésben, délben a klinika előtti kertben egy széken ült a beteg s a napba nézve, a macula-lyuk miatt ideghártyaválásos

¹⁵ ALBERTH, „Dr. Kettesy Aladár élete...”, 12, 17.

¹⁶ KETTESY Aladár, „Solaris coagulatioval gyógyított ideghártyaválás”, *Orvosi Hetilap* 97 (1956): 393.

szeme, gyakorlatilag fájdalom és műtét nélkül pillanatok alatt meggyógyult. Nem Kettesy professzor, hanem az adott helyzet az oka annak, hogy nem hazánkban készült el az első photocoagulator. Mert ezen a műtéten és ezen a megfigyelésen alapszik az egész photocoagulatio, de a mai lasersebészet is.” „Ugyanebből az időből származik egy másik, zseniálisan egyszerű találmánya, az oculopressio. Megfigyelte, hogy ha egy egyszerű vattagombócot a szemre helyezünk és azt egy gumiszalaggal a szemre nyomjuk, a szem megpuhul és minden szemgolyó műtét sokkal biztonságosabban végezhető el. Azóta gyári, percíz kivitelben kapható a volt tanítványa, Vörösmarty által konstruált és nemzetközi sikert aratott oculopressor is, de az oculopressio gondolata Kettesy professzor halhatatlan találmánya.”

A szintén tanítvány Süveges Ildikó professzornő (aki később a szegedi, majd a budapesti szemklinikai igazgatója lett) szerint¹⁷ „[k]edvenc területe mégis a szem fénytörése volt, amelyről első könyvét írta *A szem fénytörése címmel, amit 1922-ben adtak ki 'Debreczen'-ben*”. Az előszót Blaskovics László írta. A szem fénytöréséről írtak ma is aktuálisak. Ezért a Medicina Könyvkiadó Zrt. 2015-ben a könyvet újra megjelentette. A látóélesség vizsgálatára táblát szerkesztett, a Kettesy-féle látásélesség-meghatározó táblát ma is használják – nem csak Magyarországon.

2. kép. Kettesy látásélesség-vizsgáló táblája

Megjelent tudományos közleményei mind-egyikét Kettesy egyedül, társszerzők nélkül írta. Ez az orvostudomány területén szokatlan gyakorlat nála elvi kérdés volt. Tanítványai sok száz dolgozatában bármennyire sokat segített és javított, azokban sehol nem jelent meg a neve társszerzőként.¹⁸ A mára kialakult szokásokhoz mérten talán ezért látszik kevésnek a 105 Kettesy dolgozat, holott éppen ezért sok. Első közleményét¹⁹ édesanyjának dedikálja. Magyarul, németül, majd angolul publikált, nyugdíjas korában még 12 közleményt írt. Kiemelkedő nemzetközi hírnevet az 1945-ben Stuttgartban megjelent legfőbb műve, az *Eingriffe am Auge* című szemészeti műtéttani könyve (ez 1947-ben spanyolul is megjelent) hozta számára. A szerte a világban megjelent recenziók szuper-

¹⁷ SÜVEGES Ildikó, „Száz éve érkezett a debreceni szemészeti klinikára Kettesy Aladár”, Gerundium–Egyetemtörténeti Közlemények 12 (2021): 229.

¹⁸ ALBERTH, „Dr. Kettesy Aladár élete...”, 10. és Függelék.

¹⁹ KREIKER Aladár, „Mikroszkópos elváltozások a trachomás szem bulbaris kötőhártyájában és a pannus kezelésmódja”, *Orvosi Hetilap* 65, (1921): 45.

latívuszokban írtak a munkáról, a könyv minden operáló szemorvos „Bibliájává” vált, és nemcsak német területen.²⁰

Tanítványain keresztül szerte Magyarországon megjelent a Kettesy-iskola képvi-selete:

„Volt idő, amikor a megyei szemész főorvosok többsége a Kettesy-klinikáról származott. Iskolateremtő munkássága nyomán 24 főorvossal, négy magántanárral, hét kandidátussal, három orvostudományok doktorával és három professzorral gazdagodott az ország.”²¹

A rektori év

Kettesy számára nem volt újdonság részt venni a Debreceni Tudományegyetem Tanácsának munkájában, hiszen 1938–39-ben az orvostudományi kar dékánjaként, majd még egy évig prodeánként, tagja volt az egyetem vezetésének. Az 1949–50-es egyetemi évben megválasztott rektorként már ő vezeti a Tanácsot, melynek tagjai voltak még: Pukánszky Béla prorektor (az előző év rektora), Pákozdy László dékán és Tóth Endre prodeán a hittudományi karról, Kellner Béla dékán és Törő Imre prodeán az orvostudományi karról, Szabó István dékán és Bárczi Géza prodeán a bölcsész tudományi karról, Varga Ottó dékán és Tankó Béla prodeán a természettudományi karról. Nem változott az egyetem alapításakor elkezdett gyakorlat, hogy a rektor és a dékánok megbízatása egy-egy évre szólt. Megtört azonban a hagyomány, hogy a négy eredetileg alapított bölcsész, hittudományi, jogi és orvosi kar rotációban adta a rektort. A debreceni Jog- és Közigazgatási Kar működésének 1949. szeptember 1-i hatállyal életbe lépő szüneteltetésével (amely több évtizedek tartott) az egyetem negyedik kara a Természettudományi Kar lett, amely ugyanezen év májusában kezdte meg a működését, és a rövid idő eltelté miatt nem kívánt élni a rektorállítási lehetőségével. A Hittudományi Kar kimaradása nyilvánvalóan felsőbb politikai döntés volt. Így lett két év után újra orvosprofesszor az egyetem rektora.

A Debreceni Tudományegyetem Tanácsának 1949. szeptember 13-án tartott I. rendes ülésén Kettesy köszönti a Tanács tagjait, megköszöni az előző évi vezetők munkáját, majd a

„[r]ector, mint a Magyar Dolgozók Párjának tagja hangsúlyozza a kritika és önkritika alkalmazásának fontosságát. Kéri a Tanács tagjait, hogy minden ténykedésével és intézkedésével kapcsolatban gyakorolják a kritika jogát, mint ahogy ő is fogja azt gyakorolni a Tanács tagjaival szemben, de ugyanakkor arra is kéri

²⁰ ALBERTH, „Dr. Kettesy Aladár élete...”, 12.

²¹ SÜVEGES, „Száz éve...”, 231.

a Tanács tagjait, hogy minden ténykedésüket gondosan, minden esetben mérjék le az önkritika mérlegén. Így biztos meggyőződése, hogy a Tanács működése harmonikus lesz és az együttműködés abban a baráti szellemben fog folyni, ami a múlt év Tanácsának is egyik legfőbb értéke volt.”²²

Az új rektor bevezető mondatai jelzik, hogy milyen *politikai realitások* mentén működhetett 1949–50-ben (amikorra megszűnt az országban a politikai sokszínűség, a Magyar Dolgozók Pártja egyeduralma következett be) az egyetem Tanácsa – ugyanakkor kivethető a rektori szándék a személyes bizalmi viszony megtartására a vezetésben. Az 1948-as egyetemi reform fő elemei ebben a tanévben jelentek meg²³ és hoztak a megszokottól jelentősen eltérő kihívásokat.

Az egyetem mindennapi működését meghatározták a folyamatosan érkező kormányzati utasítások, miniszteri rendeletek és leíratok. Az egyetem Tanácsa már az első szeptemberi ülésén 36 ilyen napirendet tárgyalt. Egyebek mellett a miniszter végrehajtási utasításban intézkedett a Debreceni Tudományegyetem Jogi és Közgazdasági Karának 1949. szeptember 1-i hatállyal történt szüneteltetéséről. Rendelet jött bölcsészkarai intézetek összevonásáról, az orvosképzés reformjáról, a gimnáziumi érettségi hiányában rendkívüli minőségben felvett hallgatók méltánytalan megkülönböztetésének megszüntetéséről, valamint a régi címerek eltávolítása és a bélyegzők, címtáblák új népköztársasági címerrel történő ellátása ügyében. Értesítés érkezett a természettudományi kar új intézetei és tanszékei vezetőinek megbízásáról, magántanári minősítést jóváhagyó tudomásulvételtől, egyetemi tanár végelbánás alá vonásának szándékáról, valamint mihez tartás végett arról, hogy az állami költségvetés alrovatán előirányzott hitelekből folyóiratokat is lehet vásárolni. Levél jött a tudománykari hallgatók jegyzeteinek összeállításakor követendő szempontokról, Pavlov ünnepség megrendezésének igényéről, a Magyarországon tanuló külföldi diákok összeírásának elrendeléséről, a kollégiumba költöző hittudományi kar központi épületben lévő helyiség iránti kérésének teljesíthetőségéről, a vizsgáztató személyzet számára vizsgadíj átalány megállapításáról. Ez így folytatódott a következő hónapokban is; a minisztériumot mindenről értesíteni kellett utólagos jóváhagyást kérve, a lényeges kérdésekről ott született döntés, az egyetemi ügyekben engedély nélkül senki nem nyilatkozhatott.

A megváltozott politikai és társadalmi viszonyokat tükrözi a szeptember 29-i tanévnyitó ünnepi közgyűlés programja is (lásd később)²⁴, amelyben a hagyományos elemek (Himnusz, előző rektor beszámolója, az új rektor „értekezése”, szavalat) mellett megjelenik az éltanulók elismerése, a vagonyári munkás köszöntője, a Magyar Dolgozók Pártja megyei elnökének beszéde. A MEFESZ (ettől az évtől a Magyar Egyetemisták és

²² Jegyzőkönyv a Debreceni Tudományegyetem Tanácsának 1949. évi szeptember hó 13-án tartott I. rendes üléséről. 1. számú napirendi tétel. DEENK Kéziratár.

²³ LADÁNYI Andor, „A felsőoktatás szocialista átszervezésének kezdete: Az 1948. évi egyetemi reform”, *Magyar Pedagógia* 70, 2. sz. (1970): 170–184.

²⁴ Mudrák József gyűjtése.

Főiskolások Egységes Szervezete) képviselőjének felszólalása jelzi hangsúlyos jelenlétét a debreceni egyetem életében is. A MEFESZ Medikus Kört, BTK és TTK szervezeteket működtetett Debrecenben is.

„Az 1948. évi egyetemi reform végrehajtása jelentős mértékben a pártszervezetekre és főleg a MEFESZ-szervezetekre hárult. A felvételi vizsgáktól kezdve a gyakorlati oktatás megszervezéséig, a jegyzetek biztosításától a vizsgabeosztás elkészítéséig az operatív feladatok egész sorát kellett a MEFESZ-nek elvégeznie.”²⁵ *Érdekes elem a programot záró köztársasági induló*, „a második világháború utáni újrakezdés sajátos kordokumentuma, amely az akkori »koalíciós idők« szereplőinek és ideáinak nagyobbik részével együtt egy-két év alatt eltűnt a történelem süllyesztőjében.”²⁶

Az ünnepségen az egyetem vezetői – a vallás- és közoktatásügyi miniszter májusi rendelete alapján – már nem hivatali díszjelvényeikkel és díszruhában jelentek meg, azok időközben a Magyar Nemzeti Múzeumba, majd onnan a debreceni Déri Múzeumba kerültek.²⁷

Érdeemes részleteiben is felidézni Kettesy rektori *székfoglaló* beszédét, „értekezését”, amely a *Szemészet* folyóiratban még abban az évben publikálásra került.²⁸ Az indító mondatok tükrözik a megkerülhetetlen politikai helyzetet.

„Tisztelt Egyetemi Közgyűlés! Ha székfoglaló előadásom megnyitó szavaiban a közelmúlt eseményei közül arra szeretnék rámutatni, amely tudományegyetemünk szempontjából a legnagyobb horderejű, akkor arról a nagy nemzeti eseményről kell szólnom, amely ez év aug. 20-án következett be, amikor a Magyar Népköztársaság alkotmánya törvénnyé lett. [...] A feladatok sokaságából e pillanatban mindössze egyet akarok kiemelni : azt, amely az egyetem legmagasabb funkciójával, az alkotó tevékenységgel, a tudományos munkával függ össze. Alkotmányunk idevonatkozó rendelkezése így szól: a Magyar Népköztársaság határozatosan támogatja a nép ügyét szolgáló tudományos munkát. A kérdés: hogyan

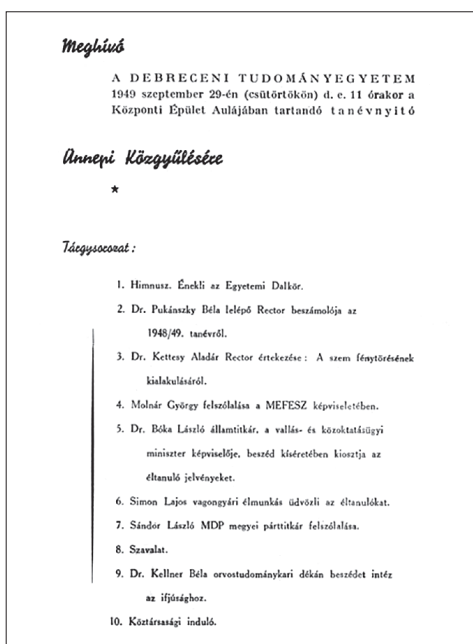
²⁵ LADÁNYI, „A felsőoktatás szocialista...”, 181.

²⁶ HEGYI Gyula, *A köztársaság elfelejtett indulója*, https://nepszava.hu/3108246_a-koztarsasag-elfelejtett-induloja, hozzáférés: 2022. 04. 25. „A Köztársasági induló szövegét egy Székely Endre nevű zenetanár írta, akit 1989-es haláláig inkább csak a zenei élet berkein belül ismertek. Annál érdekesebb az induló zenéje. Talán a sietség, talán a megfelelő zenei alapanyag hiánya okozta, de a Köztársasági induló eredetileg a napóleoni Első Császárság himnusza volt *Le Chant du depart* címen, amihez egyszerűen hozzácsaptak egy magyar szöveget.”

²⁷ MUDRÁK József és KIRÁLY Sándor, „A megalakulástól az egyetem szétdarabolásáig (1914–1949/1950) I.”, in *A Debreceni Egyetem története 1912–2012*, szerk. OROSZ István és ifj. BARTA János, 57–114. (Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó, 2012), 110.

²⁸ KETTESY Aladár, „A szem fénytörésének kialakulásáról. Rektori székfoglaló előadás”, *Szemészet* 4. sz. (1949): 195–200.

kell alkotmányunknak ezt a mondatát értelmezni? [...] A választ erre a kérdésre a következőképpen lehet megadni: A tudomány ideológia, s mint ilyen, a szellemi kultúrának épen úgy alkotórésze, mint a művészet, irodalom, vagy politika. A tudományra is vonatkozik [...] hogy [...] formájában nemzetinek, tartalmában szocialistának kell lennie. [...] formára nézve magyar tudományt kell művelnünk, magyar nyelven, a magyar tudomány neves hagyományaira támaszkodva, a magyar sajtóságok kidomborításával. [...] a tartalomra nézve szocialista tudományt kell építenünk, olyan tudományt, amely [...] a dolgozó nép boldogulását segíti elő, a dolgozó nép hasznára készül.”

3. kép. Meghívó a tanévnyitóra

A beszéd ezt követő részében Kettesy megmutatta, hogyan lehetett az adott politikai korlátok között is szakmailag megalapozott, mondhatni távlatosan is érvényes tudományos gondolatokat megfogalmazni saját szakmai és tudományos munkásságához kapcsolódva.

„Hogy milyen módon lehet [...] a kapitalista tudományban már lezártnak és befejezettek vélt orvostudományi kérdést új megvilágításba helyezni és újabb, eredményesnek ígérkező kutatás útjára terelni, arra nézve legyen szabad saját szaktudományom köréből röviden bemutatni egy problémát, amellyel már hosszabb idő óta foglalkozom. Ez a szem fénytörésének kialakulására vonatkozik, ami az orvosi gyakorlatban mint a rövidlátás keletkezési módjának kérdése merül fel. A kérdés története röviden az, hogy a szemorvosok a múlt

század hetvenes éveiben kezdtek először széles alapon foglalkozni a fénytörés kialakulásának mikéntjével. Ekkor keletkezett az iskolarövidlátás elmélete, amely szerint a rövidlátást az iskolázás, az írás-olvasás, a közeli munka okozza. Ez a tan csodálatos módon rendkívül gyorsan elterjedt és általános elfogadásra talált, annak dacára, hogy nyomós érvek szóltak ellene. Arról nem is beszélve, hogy a causalitást durva mechanikus alapra fektette. Mintha azt mondta volna, hogy a szem a munkától úgy romlik el, mint ahogy a ruha a használattól válik kopottá. Steiger svájci szemorvos 1913-ban évtizedes munka eredményeképpen új tannal lépett fel, amely szerint a szem fénytörése, így a rövidlátás is öröklött szerzemény. Eszerint ez a Weismann Morgan-féle felfogás a fogamzás pillanatában eldőlt, hogy valakinek milyen fénytörésű szeme lesz, ezen többé semmiféle módon változtatni nem lehet. Minden attól függ, hogy az egyén milyen véletlen, befolyásolhatatlan kombinációban örökölte szüleitől azokat a géneket, amelyek a szemfénytörést eredményezik. A két álláspont között hosszú, az orvosi irodalomban szokatlan hevességű harc dúlt, amelyben majd minden nevesebb ophthalmológus részt vett. Szerzett, vagy öröklött, ez volt a vitatott kérdés, amely azonban nem dőlt el. De – ez most már világosan látható – nem is dőlhetett el, mert hibásan, me-reven, adialektikusan volt feltéve. A vita a vagy-vagy körül forgott, noha tulajdonképpen az esést kellett volna megfontolás tárgyává tenni. A szerzettség és öröklöttség összekapcsolásával nyilott volna alkalom arra, hogy az ellentétek tisztázódjanak, erre azonban nem volt meg a lehetőség, mivel az akkori biológia a szerzett tulajdonságok örökölhetőségét tagadta. Pedig nem kétséges, hogy a rövidlátás szerzett tulajdonság és az sem kétséges, hogy öröklődik. De nem egy ember szerzi és nem a már említett durva mechanikai okozat alapján, hanem az emberiség szerzeménye; az emberiség olyan szerzett tulajdonsága, amely öröklődik.

[...] Ahhoz hogy a tárgy fő kérdései élesen exponálhatók legyenek, elsősorban a myopia-irodalom egyik alapvető hibája küszöbölendő ki: nem fix statisztikai keresztmetszeteket kell készíteni, mint ahogy a múltban kivétel nélkül történt, hanem a változás menetét kell regisztrálni. Az eddigi fénytörési statisztikák megmondják pl. azt, hogy valameley, akár 100,000-es létszámú populációnak 10 éves korában hogyan oszlik meg a refractiója, de semmit nem mond arról, hogy miképpen alakult ki. E helyett sokkal többet jelentene, ha pl. csak 100 egyén fénytörésének időbeli kialakulását ismernék, születésétől kezdve felnőtt korig. Ez komoly szervezést igénylő munka. Különösen kívánatos volna ennek végrehajtása a legfontosabb szakaszban, az első 3 életévben, amikor mindenesetre nagy türelmet és jó szakmai gyakorlatot igényel a fénytörés és konstansok lemérése. Épen ezért tudunk nagyon keveset még csak a méretekre vonatkozóan is arról, hogy miképpen zajlik le az a folyamat, amely az újszülött 17 mm-es átmérőjű, 22 ccm ürtalmú és 23 dioptriás túllátó szeméből a 10. életévig kialakítja a felnőtt 22 mm-es, 6 ccm-es helyes fénytörésű szemét. Ezek a kezdeti kérdések. Ezekhez sok további csatlakozik, amelyeket az idő rövidsége miatt most nem említhetek meg. Térben és időben kiterjedt munkafeladatok elvégzéséről és a részletek összesítéséről van szó, amelyek csak együtt adhatják meg az eredményt. A munka megoszlik szemorvosok, más tudományágak művelői és a dolgozók különböző rétegei között, amelyet központi szerv rendez össze: a Magyar Tudományos Tanács. Ez az a már említett új methodika, munkamódszer, a tudományos munkaközösség, amely erre a felvetett kérdésre, a szem fénytörésének

kialakulására és ezzel kapcsolatban a rövidlátás keletkezési módjára nézve már az indulás szakaszában is hozott 3 eredményt, nevezetesen : 1. A rövidlátás az emberiség olyan szerzett tulajdonsága, amely öröklődik. 2. A fénytörés kialakulására vonatkozó öröklés menetét az állatvilágban a domesztikáció, az emberi társadalomban az urbanizáció változtatja meg. Az irányított, javító célzatú beavatkozásnak tehát ezen a vonalon kell történni. Végül 3. befejezésül: Az írás-olvasás, általában a közeli munka nem tartozik az asszimilálható külső feltételek közé, tehát nem szerepelhet a rövidlátás okai között.”

Az Egyetemi Tanács októberi ülése tárgyalta a beiratkozott hallgatók létszámkimutatását (a Tanács 85. számú tanévi ügyszáma, lásd alább). Látható az előző évet jelentősen meghaladó növekedés, amely elsősorban az Orvostudományi és Természettudományi Kar első éves hallgatói esetében kiugró. Ez nyilvánvalóan összefüggött az orvoshiánnyal, illetve a természettudományi képzések felé történő erős orientálással.

85. szám.

412.etsz. Az Egyetem Quaestori Hivatala megküldi a debreceni Tudományegyetem karaira 1949.október hó 15.-ig beiratkozott hallgatók karonkénti és évfolyamonként részletezett létszámkimutatását:

	I.	II.	III.	IV.	V.	Összesen:
Hittudományi Kar:	20	29	24	15	7	95
Orvostudományi "	131	70	41	29	50	321
Bölcsészet "	87	85	69	38	24	303
Term. tud. "	107	35	28	23	11	204
Összesen:	345	219	162	105	92	923

Az egyre erősödő politikai ellenőrzést mutatja, hogy kötelező lett a Bolsevik Párt történetének oktatása és az ebből történő vizsgáztatás a végzés előtt álló utolsó és utolsó előtti évfolyamok számára. Valamennyi oktatónak és dolgozónak fel kellett esküdni a Népköztársaság alkotmányára. A közvetlen pártkontroll még egyértelműbbé válik 1950 januárjában, amikor

„[a] Magyar Dolgozók Pártbizottsága értesíti a tanácsot, hogy a városi bizottság jóváhagyásával az intézeti háromszögek (intézetvezető, szakszervezeti megbízott és pártmegbízott) valamint a kommunista pártaktívák működésüket megkezdték. Az elvégzendő feladatot röviden a következőkben lehet összefoglalni: az 5 éves terv, az érintett intézet, a Párt, valamint a Szakszervezet hivatalos vonalának összeegyeztetése alapján jobb és felelősegteljesebb munka, továbbá munkafegyelem, a takarékoság és az utánpótlás biztosítása.”

Az egyetemi vezetés egyik legnagyobb feladata a régóta óhajtott, a budapestivel egy időben alapított Természettudományi Kar működésének elindítása volt. A tanszékek, intézetek egy része (matematika, növénytan, állattan, ásvány- és földtan, szerves kémia)

már korábban működött a Bölcsésztudományi Kar keretei között, másokat ekkor kellett megszervezni (elméleti fizika, általános és fizikai kémiai tanszék, szerves és analitika tanszék). Minisztertanácsi döntéssel II. Matematika Tanszék is létesült. Abban az időben szokatlan elégedetlenséget váltott ki, hogy a minisztérium a Szalay Sándor vezette Orvostudományi Fizikai Intézetet és Tanszékét áthelyezte a TTK-hoz Kísérleti Fizikai Intézet és Tanszék elnevezéssel.²⁹ Az új kar javára módosítják a költségvetési kereteket. A részben kiköltöző hittudományi és a működését szüneteltető jogi kar, továbbá az Egerbe átkerült Nevelőképző Főiskola helységei egy részét megkapta a bővülő TTK. A kar új professzorai némi előnyt élveztek a felszabadult professzori villák lakásainak odaítélésakor. Megjegyzendő, hogy a professzorok lakhatásának megoldásához szükség volt a rektor és Debrecen polgármestere tárgyalásainak eredményeként a várostól kapott lakások felhasználására is.

A Bölcsésztudományi Karon is jelentős változások történtek,³⁰ ettől a tanévtől átvette a középiskolai tanárképzést az év korábbi időszakában megszűnt Tanárképző Intézet és Tanárvizsgáló Bizottság helyett. Rendelettel megszűnt a francia, az angol, a német és az olasz nyelvtanárképzés, továbbá az ezt ellátó tanszékek is. Helyettük létrejött a Modern Nyelvek Intézet (benne orosz, angol, francia, német, olasz és román részintézetek). A két klasszika-filológiai tanszék (görög és latin), az Ókortörténeti Tanszék, a Régészeti Intézet és a Láng Nándor Múzeum összeolvadt „Ókori Tudományok Intézete” néven. Létrejött a Néprajzi Intézet. Jelentős fejlesztést kapott az orosz tanszék, amelynek fontos szerepet szántak az orosz nyelv valamennyi II. és III. éves hallgató számára kötelezően elrendelt oktatása 1949 őszén történt elindításában.

Az Orvostudományi Karon is voltak új fejlemények. Kellner Béla dékán sürgetésére sikerült elérni, hogy a TTK-ra átkerült fizika intézet (lásd korábban) feladatainak ellátására még 1950-ben újra Orvosi Fizikai Intézet (a későbbi Biofizikai Intézet) alakulhatott megfelelő személyi és anyagi ellátottsággal. Folytatódott a kettős elméleti tanszékek kettéválasztása, így nyert professzori kinevezést Vályi-Nagy Tibor a Gyógyszertani Intézet élére.

Mindegyik kart érintette a kötelező testnevelés bevezetése is, amelyhez a MEFESZ jelentős segítséget nyújtott, előkészítésében Törő Imre orvostudományi prodekan kapott feladatot.

Új kezdeményezésként 1950 májusában a minisztérium rendelete értelmében, hasonlóan a napjainkban évente megrendezetthez, „egyetemi nyílt” hét került megszervezésre, az egyetem életében először. Erről az Egyetemi Tanács jegyzőkönyve a következő összefoglalást adja:³¹

²⁹ Jegyzőkönyv a Debreceni Tudományegyetem Tanácsának 1950. évi április hó 25-én tartott VII. rendes üléséről. 269-es számú napirendi tétel. DEENK Kéziratár.

³⁰ MUDRÁK és KIRÁLY, „A megalakulástól...”, 113.

³¹ Jegyzőkönyv a Debreceni Tudományegyetem Tanácsának 1950. évi május hó 30-án tartott IX. rendes üléséről. 293-as számú napirendi tétel. DEENK Kéziratár.

„Rector előadja, hogy a beiskolázás sikere érdekében Egyetemünk 1950. május hó 10-től 15-ig terjedő időben megrendezte a nyílt hetet, és annak eredményéről f. hó 22.-én tájékoztató jelentést terjesztett fel a Minisztériumhoz. Ezt megelőzőleg egy professzorból és egy hallgatóból álló bizottságok látogatták meg a helybeli és a Tiszántúl körzetébe tartozó 19 megyei város és község iskoláit és előadást tartottak az egyetemi életéről, az egyetemen folyó munkáról, tovább az egyetem által nyújtandó kedvezményeket és az egyetemet végző hallgatók jövő perspektíváit ismertették. A beiskolázással kapcsolatos intézkedések befejező cselekménye volt a f. hó 20.-án, a központ egyetemi aulában rendezett ünnepély, ahol az Egyetemi Tanács, az Egyetem Hallgatósága fogadta az Egyetemünkre kikerkező végző debreceni diákságot.”

Az 1949–50-es egyetemi tanév összességében az egyetemi autonómia fokozatos felszámolását és a közvetlen pártirányítás napi szintű megjelenését hozta. Kettesy bizonyára nem erre számított, amikor elvállalta a rektorságot. Ugyanakkor elmondható, hogy nagy szakmai elismertségére és csaknem három évtizedes debreceni egyetemi tapasztalataira támaszkodva a nehéz politikai viszonyrendszerben is sokat tudott tenni az intézmény fejlődéséért, az adódó lehetőségek optimális kihasználásáért, az egyetem értékeinek megőrzéséért.

Kettesy Aladár korszakos munkásságának elismerése, emlékezete

Kettesy professzort a Munka Érdemrend arany fokozatával tüntették ki 1969-ben. Indokoltsága és az erős szakmai támogatottsága ellenére nem lett tagja a Magyar Tudományos Akadémiának. Megválasztotta viszont tagjai közé a nagy nemzetközi tekintélyű Deutsche Akademie der Naturforscher Leopoldina, örökös taggá a Gesellschaft der Augenärzte Heidelberg. Róla nevezték el a Debreceni Gyengénlátók Iskoláját 1989-ben.³²

Emlékét sokan, sokféleképpen őrzik. A hatvanas évek második felében az egyetem területén lévő kollégiumban lakva, medikusként a klinikatelepen tanulva, szinte mindennapos látványként maradt meg bennem, ahogy fehér klinikai öltözékben, régi kerékpárján a szemklinikára ment vagy onnan jött, vagy ahogy a professzori villában lévő lakása előtt várakoztak a betegek, akiket időnként útba igazítottunk, hogy hol találják meg a rendelőjét. Születésének évfordulóin a sok évtizedre kiható, többgenerációs Kettesy-iskola képviselői rendszeresen felidéznek emléket, számontartják munkásságának kiemelkedő eredményeit.³³ Sokat mond személyiségének hatásáról Georg Günther

³² Átszervezések után 1912-től nem folytatódott a Kettesy Aladár elnevezés.

³³ ALBERTH Béla, „Kettesy Kreiker Aladár (1893–1983)”, *Szemészet* 141 (2004): 213–216. MÓDIS László és BERTA András, „Kettesy Aladár (1893–1983) a modern szemészet megteremtője Magyarországon”, *Szemészet* 150 (2013): 154–155. SÜVEGES Ildikó, „Kettesy Aladár (1893–1983)”, *Orvosi Hetilap* 154 (2013): 2086–2087.

greifswaldi professzor 1989-ben megjelent önéletrajzi könyvének Kettesyről írt része,³⁴ amelyet Alberth Béla is idéz fordításban a Kettesy életrajzban:³⁵

„Kettesyvel több éves barátság fűz össze. [...] Kettesy Aladár a klinikai szemészet területén univerzális zseni volt. Kilencven évet élt, 1983-ban halt meg. megadott neki, hogy a debreceni Szemklinikán két generáción keresztül dolgozhatott, mint tanító és gyógyító szemorvos, magas szintű tudományos örökséget alkotva. Aki Kettesyt ismerte, sohasem felejtette el. Megvolt az az adottsága, hogy nemcsak fontos, sokszor meglepő tudományos megállapításokat közölt, hanem képes volt tósztokat, beszédeket tartani, amelyek a hallgatóság szívéhez szóltak. Sziporkázó szellem, kellemes kollega, szakmai kérdésekben határozott, barátoknak és betegeknek segítőkész, mások eredményeit elismerő, irigységtől mentes volt. Jól ismertük széles mozdulatait, éleslátását és csípős humorát. Kettesy – példakép mindnyájunk számára.”

A Debreceni Orvostudományi Egyetem 1993-ban Kettesy Aladár Emlékérmét és Jutalomdíjat alapított, amely háromévente ítélhető oda az ún. manuális szakmák kiemelkedő képviselőinek.³⁶

4. kép. Az emlékérem E. Lakatos Aranka szobrász, éremművész alkotása, 1993

A Debreceni Egyetem Orvos- és Egészségtudományi Centruma 2008-ban avatta fel Györfy Sándor Kossuth-díjas művész Kettesy Aladár szobrát az orvoscentrum által létrehozott professzori szoborparkban, a Szemészeti Klinika közvetlen közelében, ahol

³⁴ GÜNTHER Georg, *Gewinne das Leben – Erinnerungen eines Arztes* (Berlin: Verlag der Nation, 1989).

³⁵ ALBERTH, „Dr. Kettesy Aladár élete...”, 16.

³⁶ A Kettesy Aladár Emlékéremmel eddig kitüntettek: Alberth Béla szemész-, Lampé László szülész-nőgyógyász-, Záborszky Zoltán traumatológus-, Zajác Magdolna szemész-, Balázs György sebész-, Tóth Csaba urológus-, Lukács Géza sebész-, Péterffy Árpád szívsebész-, Sápy Péter sebész-, Berta András szemészprofesszor.

a legendás szemész professzorra naponta emlékezhetnek a klinikák orvosai, láthatják a medikusok és a betegek százai.

5. kép Kettesy Aladár szobra a professzori szoborparkban.

Győrffy Sándor munkája